

Semafor na 1. stupni

Postup formativního hodnocení

I. Identifikační údaje:

Autor materiálu: Mgr. Eva Machová

Název školy, na níž autor působí: ZŠ Zdice

II. Kontext:

Cílová skupina: 1. a 2. stupeň ZŠ

Předmět, v němž byla technika realizována: matematika, 4. ročník

Další relevantní informace: Semafor lze využít v každé hodině jakéhokoliv předmětu.

III. Realizace a hodnocení postupu formativního hodnocení:

Popis využití vybraného postupu formativního hodnocení (jeho modifikace)

V tomto případě je „semafor“ využit jako technika ke zjišťování, jaký je aktuální stav porozumění žáků probíranému učivu a jaké jsou jejich aktuální potřeby.

Postup zavádění a realizace postupu formativního hodnocení

Proč a jak konkrétně jste tento postup formativního hodnocení zařadili do výuky?

Žáci v hodinách pracují různým tempem a každý jedinec má různý stupeň porozumění probíranému učivu. Z tohoto důvodu jsem se rozhodla vyzkoušet techniku semaforu, abych získala ve třídě větší vizuální přehled o práci a porozumění jednotlivých žáků.

Techniku semaforu jsem se rozhodla zavést, když byli moji žáci ve 2. ročníku a já jsem se s ní seznámila.

Po úvaze jsem zařadila semafor, který má čtyři barvy – červenou, zelenou, bílou a žlutou. Žákům jsem semafor ukázala – spojené kartičky se čtyřmi barvami: zelenou, červenou, bílou a žlutou (viz příloha 1). Vysvětlila jsem jim, že každý žák bude mít svůj semafor na lavici a že

zpočátku budeme používat pouze tři barvy, podobně jako je tomu na opravdovém semaforu v silničním provozu. My budeme používat červenou, zelenou a bílou barvu a stejně jako opravdový bude náš semafor naším signalizačním systémem. Na základě metafory jsem jim sdělila, co jednotlivé barvy budou znamenat pro nás:

Červená na semaforu znamená, že auta zastaví a nemohou pokračovat v jízdě. Podobně tomu bude i u nás, červená dává signál učiteli, že žák požaduje jeho pozornost. Potřebuje konzultaci, nerozumí zadání nebo si neví rady s řešením a potřebuje od učitele pomoc. Nemůže pokračovat dál, musí stát, a proto barva červená.

Když žáci položí na lavici **zelenou**, dají učiteli signál, že jsou hotovi a připraveni k další práci. Mohou pokračovat dál, mají zelenou.

Bílá znamená, že žáci úkolu rozumí, pracují na něm a nechtějí být rušeni. S těmito třemi barvami jsme pracovali, dokud si žáci jejich použití dostatečně neosvojili (viz příloha 3). Někteří žáci si použití jednotlivých barev zapamatovali velice rychle a těm, kteří s tím měli zpočátku problémy, vždy návodně pomohli. V okamžiku, kdy měli žáci používání barev zautomatizované, přidala jsem barvu žlutou. **Žlutá** barva není signálem pro učitele, ale pro spolužáky. Žáci ji použijí tehdy, když chtějí radu od svých vrstevníků. Lze ji však používat pouze v případě, že někteří z žáků jsou již s prací hotovi a jsou ochotni ostatním spolužákům svou pomoc nabídnout. Na možnost používání žluté barvy semaforu musí vždy upozornit učitel v průběhu práce (viz příloha 2).

Používání semaforu bylo pro žáky něco nového a jiného, rychle se s ním naučili pracovat a velmi si ho oblíbili. I žáci, kteří by se jinak zdráhali požádat o pomoc před třídou, ho bez problémů využívají.

Žáci i učitel mají možnost jasně vidět, jaký je aktuální stav porozumění probíranému učivu u všech žáků. Využití semaforu pomáhá uvědomit si, zda proces výuky vedl k pokroku v učení žáků. Může také pomoci při rozdělení žáků do skupin podle aktuálních potřeb.

Semafor může používat každý žák individuálně (viz příloha 3), ale lze ho použít při práci ve dvojicích a skupinách (viz příloha 2), kdy dvojice nebo skupina mají k dispozici pouze jeden semafor a vždy se musí společně domluvit na signalizaci. Žlutou barvu lze využít i při práci ve dvojicích nebo skupinách. Když je dvojice nebo skupina s prací hotova, dá učiteli znamení semaforem (červenou barvou) a ten jejich řešení zkontroluje. V případě správného řešení dá žákům možnost kontrolovat a pomáhat ostatním, ale i oni se musí řídit semaforem (viz příloha 2). Členové skupiny se sami rozhodnou, jestli budou kontrolovat a pomáhat ostatním, nebo chtějí pracovat samostatně na jiné práci. V příloze je ukázka toho, jak semafor funguje a jak aktivita probíhá pomocí signalizace semaforem (viz příloha 4).

Semafor slouží jako zpětná vazba směrem k učiteli nebo spolužákovi.

Reflexe učitele

Co se vám dařilo? Co se Vám nedařilo? K jaké změně ve výuce došlo? Kam plánujete dále pokračovat?

Žáci si barvy semaforu zapamatovali velmi rychle, používání semaforu brali zpočátku jako zpestření a oživení práce, ještě si plně neuvědomovali význam jeho použití. Postupně se v práci se semaforem tak zdokonalili, že v současné době ho používají zcela automaticky a cíleně. Jediné, co musí učitel řídit, je použití žluté barvy.

Osvědčilo se mi dát žákům, kteří jsou hotovi, možnost výběru – pracovat samostatně, popř. v malé skupině na náročnější úloze, nebo se stát mými pomocníky. Tím mohu diferencovat práci třídy tak, že ve stejném čase pracují někteří žáci samostatně, někteří společně a někteří pomáhají spolužákům a tím dochází ke vzájemnému učení. Pro takovou práci je nutné mít stanovená pravidla tak, aby se žáci vzájemně nerušili.

Používáním semaforu jsme se ve třídě posunuli k tomu, že si každý žák dokáže říct o pomoc, rozhodne se, či pomoc chce využít, a mezi žáky dochází častěji ke vzájemnému učení.

I nadále plánuji semafor používat a jeho pomocí evidovat práci jednotlivců, vést žáky k tomu, aby si postupně všichni vyzkoušeli pomoc v učení svým spolužákům.

Při zavádění této techniky je důležité, aby všichni žáci dobře porozuměli metafoře se semaforem a barvy si nepletli.

Reflexe žáků

Jak reflektují tento postup formativního hodnocení žáci? Proč a v čem jim pomohl?

Z videa (viz příloha 5) je zřejmé, že se žáci shodují na tom, že jednoduše vědí, na koho se mohou obrátit o individuální pomoc. Mohou využít pomoci učitele, asistenta i spolužáků. V některých případech je pro žáky vysvětlení od spolužáků srozumitelnější. Žáci oceňují i to, že když jsou s prací hotovi, mohou se sami rozhodnout, jestli chtějí pomáhat spolužákům, nebo pracovat samostatně na práci náročnější.

Doporučení při využití v praxi

Co byste doporučili svým kolegům, kteří budou chtít tento postup formativního hodnocení zavést? Na co si mají dát pozor?

Při samostatné práci pro zjišťování důkazů o učení je vhodné používat pouze tři barvy (viz příloha 3). Čtvrtou – žlutou – barvu není vhodné zařazovat v případě, že chce učitel zjistit úroveň znalostí po probrání učiva u jednotlivých žáků. Je vhodné ji používat ve fázi učení (viz příloha 2).

Při zavádění této techniky je také důležité mít na paměti, že by žáci měli mít možnost výběru, nenutit je do pomoci ostatním, nechat je rozhodnout se sami. Vyzkouší si, jak obtížné je učit své spolužáky, nikoli jim jen oznámit správný výsledek, a sami se rozhodnou, kdy tuto roli chtějí zastávat.

Učitel by si měl dát pozor, aby semafor zařazoval do hodin účelně, nejen pro zpestření, aby si žáci uvědomovali jeho pomoc. Při používání semaforu je také důležité, aby byl učitel důsledný a neposkytoval pomoc dříve, než si o ni žák řekne domluveným signálem. Pro některé učitele to může být náročné.

IV. Přílohy, které dokumentují daný postup formativního hodnocení

Příloha 1: Fotografie semaforu

Příloha 2: Fotodokumentace k práci ve dvojicích se čtyřmi barvami semaforu

Příloha 3: Fotodokumentace k samostatné práci se třemi barvami semaforu

Příloha 4: Semafor na 1. stupni – využití v hodině (video)

Příloha 5: Semafor na 1. stupni – zpětná vazba žáků (video)

V celém materiálu (včetně příloh) jsou použity fotografie, pracovní listy, obrázky, grafy atd. autora (pokud není uvedeno jinak). Fotografie jsou zároveň v souladu s GDPR.

